

Gediminas Grina:

„Joks žvalgybos pareigūnas negali pasigirti viešai“

Labai didžiuojuosi, kad teko dirbti šioje institucijoje – padarėme nemažai svarbių ir įdomių darbų. Vardan tikslo, kad žvalgybos ir saugumo institucijos užimtų labai solidžią vietą valstybėje“, – sako Gediminas Grina.

Valstybės saugumo departamento direktoriumi G. Grina tarnavo 2010-2015 metais. Tuo laikotarpiu jis nuveikė tai, ką iš tiesų Lietuvos žvalgybos istorijoje galima vadinti žygdarbiu – kartu su kolegomis iš esmės pakeitė Žvalgybos veiklą reglamentuojančią įstatyminę bazę.

Kartu su įstatymais iš esmės keitėsi ir VSD darbo principai – galiausiai, po nepriklausomybės atgavimo buvo išgrynintas žvalgybos tarnybų veiklos pobūdis.

- Kas Jums labiausiai įsiminė per visą vadovavimo laikotarpį?

- Pirmiausia, pats tapimas VSD direktoriumi ir

tai, kaip juo tapau. Buvo šiek tiek netikėtumo. Tarnavau AOTD, kur buvau direktoriaus pavaduotoju žvalgybai bei laikinuoju direktoriumi. Esminis lūžis, padėjęs apsispręsti priimti pasiūlymą – 2010 m. vykęs Valstybės gynimo tarybos posėdis, kuriame aptarta Lietuvos žvalgybos tarnybų, ypač VSD, perspektyva. Politiškai apsispręsta, kad reikėtų baigti darbą teisėsauginiais pagrindais - žvalgybos tarnybos turėtų veikti kaip žvalgyba.

- Kokius užsibrėžtus tikslus vadovavimo laikotarpiu pavyko įgyvendinti geriausiai?

– Nebuvo taip paprasta. VSD vadovas negali vienasmeniškai įgyvendinti VGT lygmens sprendimų. Iš pradžių, kartu su KAM įvertinome, ar įstatyminė bazė leidžia pasiekti tai, kas nuspręsta politinės vadovybės. Sudarėme bendrą darbo grupę iš teisininkų, kitų specialistų, žvalgybos tarnybų pareigūnų. Tapo akivaizdu, kad iki 2010 m. galiojusius įstatymus reikėtų keisti.

Mano pagrindinė užduotis buvo stimuliuoti VGT nubrėžtų tikslų įgyvendinimą. Juk ne direktoriai rašo įstatymus, tad buvau suinteresuotas darbo grupes sukomplektuoti iš kuo profesionalesnių žvalgybos pareigūnų. Galiausiai, per pusę metų buvo parengtas naujos Žvalgybos įstatymo redakcijos projektas. Man, kaip buvusiam vadovui, šis aspektas labai malonus ir svarbus. Kai sėkmingai įgyvendinami nacionalinio lygmens projektai, tai suteikia tam tikro pasitenkinimo darbu bet kuriam vadovui.

Tai ir buvo svarbiausias darbas mano vadovavimo laikotarpiu. Džiaugiuosi, kad tuomet, praėjus 20 metų po nepriklausomybės atgavimo, politiškai suprato šių pokyčių svarbą.

- Apie žmogiškąją pusę – kaip jautėtės, kai įstatymas buvo pasirašytas?

– Žinoma, džiugus jausmas. Natūralu, suprato me, kad po įstatymo priėmimo vėl laukia daugy-

bė darbų. Lygiagrečiai pakeitus kokį 30 įstatymų, laukė poįstatyminių aktų keitimo epopėja.

– O kaip tuo metu sekėsi vadovauti pačiai žvalgybai?

– Mėgstu sakyti, kad visuomenėje ir netgi politiniuose sluoksniuose yra klaidingas įsivaizdavimas, kad direktorius yra arba analitikas, arba operatyvis paeigūnas. Juk jeigu direktorius pradeda analitiškai samprotauti, atsiranda rizika atrodyti nesolidžiai. Direktorius yra vadovas, tiesiog turintis tam tikros funkcijos ar specifikos patirtį.

– Norite pasakyti, kad romantikos nerasta?

– Nelabai. Romantikos galima daugiau rasti žvalgybos pareigūnų veikloje, kai vykdomos žvalgybos operacijos.

– Iš Jūsų paties perspektyvos, kas romantiškiausia šioje tarnyboje?

– Romantiškiausia yra tai, prie ko neprisilieti. Pavydu, nes kalbant su pareigūnais, supranti, ką jie darė, kas pavyko ar nepavyko. Slaptosiose tarnybose pareigūnai kartais su vadovais paatvirauja, kai žino, kad nebus nubausti už klaidas – tariamasi, kaip ką padaryti geriau. Juk ne viskas yra idealu.

– Kaip vertinate Lietuvos žvalgybos, kaip tarnybos, pasiekimus per visą šimtmetį?

– Sunku kalbėti, kai turėjome net 60 metų nu-trūkusį žvalgybos darbą funkcinės veiklos at-žvilgiu. Iki 1940-ųjų okupacijos turėjome vienas užduotis, po 1990-ųjų atsirado kitos. Pastaruoju laikotarpiu būta įvairių nesusipratimų dėl VSD paskirties ir vietos valstybės sąraangoje – politi-kai turėjo įvairiausių įsivaizdavimų, o skirtingi direktoriai – įvairias vizijas. Juk buvo laikotarpis, kai VSD pareigūnai tarnavo pasienyje ir gaudė kontrabandininkus. Ką bendro tai turi su šian-dieniniu VSD? Nieko.

Ir dabar jaučiama, kad daugelio sąmonėje – poli-tikų, analitikų, politologų – į VSD žiūrima kaip į ministeriją, kuri atsako už viską. Jau vien todėl, kad yra slaptos, tokios tarnybos negali atsakyti už viską. Departamentas pagal savo veiklos pobūdį turi ribotas galimybes viešai perduo-

ti informaciją. Rimtos temos yra susijusios su šaltiniais, o žvalgybos ar saugumo tarnybai pati baisiausia nuodėmė – sukompromituoti savo šaltinį.

– Vis tik, kaip žmonėms suvokti žvalgybos veiklą?

– Paprastai žvalgybos ir saugumo tarnybos turi dvi, dvi su puse veiklos srities. Kontršnipinėji-mas, kontrterorizmas ir grėsmės iš užsienio. Daugelis saugumo tarnybų stebi įvairius radi-kalius judėjimus, kurie balansuoja ties konsti-tucingumo riba. Na, o kitos sritys – jau laisvos fantazijos klausimas. Beje, dauguma saugumo tarnybų Europoje yra „policinės“. Po plačiai nu-skambėjusių terorizmo atvejų Europoje imta labiau suprasti, kad tokia sistema yra kompli-kuota, nes policija gali veikti tik prieš nusikalsta-mas veikas. Grėsmių akivaizdoje yra aktualus ir prevencinis stebėjimas, kol asmuo dar nespėjo padaryti nusikaltimo. Džiugu, kad mūsų žvalgy-bos ir saugumo tarnybos šiuo aspektu turi geras galimybes dirbti. Europoje tik Lietuva ir Olandija yra valstybės, kur žvalgybos sankcionavimas yra politinis–teisinis, o ne teisėsauginis.

– Visuomenė pakankamai supranta ir gerbia žvalgybos pareigūnų darbą?

– Būsiu nuoširdus – nesu įsitikinęs. Visuomenė turi suprasti bent tiek, kad visos valstybės kuria žvalgybos ir saugumo institucijas tam, kad jos kovotų prieš priešiškaai nusiteikusias valstybes. Tai aksioma ir taškas. Kitoms veikloms vykdyti yra skirtos kitos valstybės institucijos.

– Kokia dabar didžiausia grėsmė ir iššūkis tar-nybai?

– Nereikėtų visko labai globalizuoti. Yra mūsų regionas ir mums, kaip Lietuvai, problematiškų valstybių rinkinys, kuris niekur neišnyks. Reikia nuolat stebėti, kokie priešiški veiksmai naudo-jami ar planuojami prieš mūsų valstybę. Čia ir pereinama į įslaptinto darbo zoną. Jokia profesio-nali žvalgybos ir saugumo tarnyba viešai nepa-sakos, nei prieš ką konkrečiai kovoja, nei kokiais metodais kovoja. Tai būtų įslaptintos veiklos atskleidimas, kuris priešiškomis valstybėms pa-lengvintų kontrapriemonių pritaikymą.

Žvalgybine prasme esame regiono įkaitai. Po

2014-aisiais prasidėjusių Rusijos veiksmų Ukrainoje praregėta, kad atsirado grėsmė. Bet man, kaip žvalgybos biurokratui, ši būsena nebuvo netikėta. Politikams derėjo praregėti jau 2008-aisiais, kai buvo vykdomi Rusijos veiksmai Gruzijoje. Nematau strateginio skirtumo tarp šių dviejų atvejų.

– Kaip piliečiui atskirti grėsmes, jas adekvačiai įvertinti?

– Jeigu valstybė neorganizuoja edukacijos mokyklose, tai sudėtinga.

Jau mokykloje turėtų būti išaiškinama, kad saugumo ir žvalgybos tarnybos yra reikalingos ir kam jos reikalingos. Tada atsiranda ir supratimas kokios yra grėsmės.

– Savo vadovavimo laikotarpiu turėjote daug slaptų operacijų?

– Jų buvo ir, neabejoju, yra dabar. Tiesiog, apie jas nekalbama ir greitu metu tai nebus daroma. Viešai būtų galima girtis, tačiau egzistuoja tarpinstitucinė pagarba, kolegiškumas. Juk VSD priklauso įvairiems žvalgybos klubams, kur partnerių veikla vertinama pagal profesionalumą, o ne pagal viešųjų ryšių aspektus. Tai ypatingai galima pajusti būnant direktoriumi, kai kalbama apie pasitikėjimo įgavimą. Pasitikėjimas mažomis valstybėmis ypatingai priklauso nuo direktoriaus – tam jis turi padaryti nemažą įdirbį.

– Kokių žmogiškųjų savybių turi turėti direktorius?

– Turi būti komunikabilus, bendrauti su kolegomis – ypač svarbus bendrų interesų radimas. Kiekvienas direktorius yra asmenybė su savais individualiais interesais.

– Tad žvalgybos tarnybų klubuose esame patikimi, mus vertina?

– Visiems gerai žinoma Hermano Simmo suėmimo istorija – šioje operacijoje yra tikrai didelis VSD nuopelnas, tuo net neabejoju. Netgi sunku spręsti, kieno įdirbis didesnis – estų ar lietuvių.

Daugelio dėmesį patraukia sugaunamų šnipų

skaičius, viešųjų ryšių prasme tai atrodo gerai. Tačiau žvalgybai tai nėra prioritetas, priešingai nei žvalgybinių operacijų eksploatavimas. Partneriai pasitiki, matydami, kad operacijos yra tęstinės ir informacija niekur „nenuteka“, įskaitant ir atsitinkančius teisinius procesus ar bendravimą su politikais. Daugiau bendrauti su politikais ar su kolegomis iš kitų valstybių yra kiekvieno direktoriaus asmeninis pasirinkimas. Žvalgyboje nėra šimtaprocentinio pasitikėjimo.

– O kokie turi būti žvalgybos pareigūnai? Kokius kriterijus kėlėte būdamas direktoriumi?

– Jei kalbame apie analitikus, natūraliai reiškia, kad žmogaus IQ turi būti pakankamai aukštas, jis turi sugebėti matyti visus aspektus, įvairiais kampais bei suprasti proceso visumą, priežastingumą. Taip pat gautą informaciją reikia sugebėti įvertinti. Tiesa, dar 2010-aisiais departamente įvedėme NATO žvalgybos organizavimo ir vertinimo standartus, pagal kuriuos vertiname žvalgybinės informacijos turinio patikimumą.

Naujas pareigūnas į tarnybą negali atsinešti žinių, jas reikia suteikti.

Dažnai sakydavau, kad nėra svarbu, koks pareigūno diplomas: tinka ir pianistas, jei sugeba dirbti šaltinio darbą, nebijo bendrauti su žmonėmis.

Žvalgybos operacijose naudingas ir muzikinis išsilavinimas – jei yra žvalgybos objektas, kuris mėgsta groti gitara ir turime muzikalų operatyvų pareigūną, jį galime pritaikyti konkrečiai operacijai. Tai visiška žvalgybos teorinė klasika. Yra žmonių, kurie mėgsta bėgioti maratonus, tarptautinės teisės aspektus žinantis teisininkas – irgi gerai. Operacijoms sukomplektuojama tokių žmonių kompanija ir kiekvienas jų prisideda prie operacinės sėkmės pagal savo gebėjimus.

Tiesa, reikia skirti komunikabilumą nuo plepumo. Žvalgybiniame darbe reikia mokėti kalbėti su asmeniu ir nieko nepasakyti. Priešingai, iš pašnekovo išgauti maksimalų naudingos informacijos kiekį. Man visada imponavo žmonės, kurie yra platesnės erudicijos, turi daug bendrų

jų žinių, kurių paprastai statistinis žmogus neturi. Erudicija susideda iš mokyklinių disciplinų: istorijos, geografijos, politikos... Reikalingi labai kompleksiški žmonės.

Apskritai, švietimas yra kertinis nacionalinio saugumo akmuo. Neužtenka ugdyti žmones, kurie moka tik rašyti ir daugybės lentelę.

– Kaip tarnyba pakeitė Jūsų gyvenimą

– Į žvalgybą buvau „įmestas“ prieš 10 metų, kai buvau paskirtas gynybos atašė JAV. Iki tol buvau ryšių ir informacinių technologijų karininkas, nieko bendro neturėjęs su žmogiškąja žvalgyba – tik teoriškai žinojau, kas yra signalų žvalgyba. Kad galėčiau dirbti Vašingtone, AOTD teko išklaudyti ne vienerius kursus, susijusius su žvalgyba. Privalėjau žinoti, kaip elgtis, kad iš manęs paties nepadarytų žvalgybos objekto, juolab, kad mūsų didysis kaimynas prieš užsienio valstybių diplomatus veikia visose šalyse.

Taip mano gyvenime atsirado uždarumas – parėjęs namo, su šeima negalėjau dalintis niekuo. Jau pradėjęs dirbti AOTD, turėjau du atskirus gy-

venimus: vieną – šeimoje, kitą – tarnyboje.

– Ar teisingas posakis, kad kad buvusiųjų žvalgybos pareigūnų nebūna?

– Manau, tame daug tiesos. Aišku, visi žvalgybos pareigūnai, ypačiai vadovai, natūraliai yra viešo gyvenimo dalis. Buvę vadovai netgi išlaido rafinuotą kalbą – jeigu norime ką pasakyti, dažnai kalbame tarp eilučių, puikiai žinome, kas slapta ir apie tai nekalbame. Neviešinami dalykai nebūtinai yra įslaptinti, tačiau šis saugiklis lieka visą gyvenimą.

– Ar žvalgybininkas – presitižinė profesija?

– Šiuo metu nemanau, kad taip yra. Daug priklauso nuo politikų įdirbio. Manychiau, kad valstybėje žvalgo profesija svarbesnė nei kario. Iki tam tikro momento, karys be žvalgų neturi prasmės.

– Mūsų žvalgai turi kuo didžiutis?

– Problema ta, kad dažnai žvalgai negali pasigirti nuveiktais darbais. Joks pareigūnas negali išeiti viešai ir pasigirti, ką ypatingai svarbaus nuveikė valstybei.

Tai – tarnyba, kur apdovanojimai įteikiami neviešai ir su to reikia susitaikyti.

– Galime teigti, kad jie – nežinomi tautos herojai?

– Taip yra ir taip bus. Jei šie herojai taps žinomi, tada jau nebebus herojai. Žinomais herojais jie gali tapti nebent istorinėje perspektyvoje, po daugybės metų. Ir tai spręs būsimieji tarnybos vadovai – vardai bus atskleisti tik tuo atveju, jei paviešinta informacija neturės įtakos ateities žvalgybinėms operacijoms.

– Koks Jūsų palinkėjimas šių dienų Lietuvos žvalgybai?

– Palinkėjimas būtų labai paprastas ir skirtas visuomenei: ji privalo pasitikėti savo žvalgybos institucijomis. Taip pat linkiu, kad politikai nesudarytų sąlygų visuomenei jomis nepasitikėti.